

2. N. 6
35

IO ANNIS

CHRYSOStOMI

de Providentia Dei, ac Fato,

orationes sex: IO ANNE

CHECO CANTA

brigienſi inter-
prete.

noy. not noy. 2

LONDINI. ANNO

1545.

2

1545

2

BRITISH MUSEUM
CHRYSTIE'S
Auctioneers
Sole Agents
15, MARK LANE
LONDON
E.C. 3

LONDON

ILLVSTRISSIMO
 ac potentiss. Regi HENRICO octa-
 uo, Angliæ, Franciæ, Hiberniæq;
 Regi, Fidei defensori, ac in ter-
 ris secundum Christum Ecclesiæ Anglicanæ
 & Hibernicæ, supremo capiti.

VI multorū
 ueterū scrip-
 torum iteris
 tum ac uasti-
 tatem lamen-
 tantur, & i-
 deo male agi

cū rebus humanis putāt, Rex potētis-
 sime, non tam illa deplorare debēt quæ
 sunt amissa, quàm hijs frui, quæ uel ho-
 minū diligentia, uel literarum honos,
 uel tēporū opportunitates, uel locorū
 cōmoditates cōseruauerūt, atq; ab in-
 teritu uindicauerūt. Ea enī quærere

A.ij.

quæ

quæ abditæ sunt, et ad usus hominū ad
 iungi possunt, diligentia est: amissa,
 quæ comparari nequeūt, persequi uel
 le, immanitatis est: ea quæ habemus uel
 ad priuatam libidinē, suppressere, nec
 ad multorū utilitatem in uulgus pro-
 ferre, uel non sūmo studio ac labore in
 illis cognoscēdis uersari, extremæ uel
 inuidiæ, uel iscitia est. Illud uerò non
 minus quærendū, quòd hij, quos habes-
 mus Græcos excellentes et præstan-
 tes in òni genere uiros, uel non ònino
 in latinā linguā transferuntur, uel si
 translati sunt, ita horridi incultique
 uidentur, ut ne legantur quidem. Ac
 in cæteris qdem leuioribus, et cōtemp-
 tioribus rebus, per multi tantam indu-
 striā ac diligentiam collocauerūt, ut
 in hijsexcellere uoluisset uideātur: quæ
 uerò maiora atq; uberiora sunt, et om-
 nium

AD REG. MAIEST.

niū ornamentorū ac luminū pleniora,
 uel non attinguntur ōnino, uel ab hīs
 tractantur, qui alijs in rebus maiore
 cū laude uersari potuissent. Nam qui
 uel Philosophos, uel Christianos de
 græcis cōuerterunt, illud ita sumpse-
 rūt, quasi satis suo munere fungerētur
 si eloquētissimi scriptores latine intel-
 ligi aliquo pacto possēt, nullo uel ora-
 tionis ornamēto, uel latinitatis purita-
 te adhibita, cū ōnis illorū trāsferen-
 di laus, in itelligēdo poneretur. Nūc
 autē cū aliud doctrinæ genus quæri-
 tur, et non modò intelligendi, sed etiā
 dicēdi magistri exorti sūt, negligitur
 illa ratio, et doctis hominibus non sa-
 tisfacit, qui id quod sapiēter scribitur,
 ornatè potius et splendide dici uolūt,
 quam negligēter atq; horride. Forma
 enī & apta cōpositio omniū corporis
 A. iij. membrorū

IO. CHE. PREFATIO

membrorū, non tam uirtutem animi,
 & actiones mentis illustrat, q̄ oratio-
 nis quædam quasi urbanitas, ea quæ
 sapiēter dicta sūt, cōmendat. Neq; ue-
 rò in hoc uel meū laborem extollo, uel
 aliorum idustriā reprehēdo: sed illud
 potius noto, cū temporum horum non
 hominū laus sit, eleganter, ornatē, dis-
 sertē scribere: non modò in magna re-
 prehēsiōne esse eos, qui cū ista uel opti-
 mē possint, in alijs tamē minoribus se
 ponāt: sed lōgē etiam in grauiore cul-
 pa, q̄ cæteri hærere debere: q̄ alijs,
 quæ magno cum labore potuerāt, præ-
 stare tamen uoluerūt, hijs quæ facilliz-
 mē ipsi, nullo suo cum labore, et aliorū
 magno cum fructu cōficerent, ea ne in
 animū quidem inducant. Paucis enim
 ante annis maximis cum laboribus ac
 uigilijs, ad aliquā mediocritatis laus-
 dem

dem perueniebatur, et in eo hominū diligentia, ac ingeniorū celeritatis commendatio fuit: nunc expeditior & solutior cursus literarū fluit, ut omnium hominum et temporis uniuersi maior gloria, singulorum hominū minor prædicatio esse debeat. Quod si uel hij tū fuissent, qui nunc abundare scientia literisq; creduntur, nunquam ad eum doctrinæ gradum, in quo superiores constiterāt, aspirauissent: aut si illorum acies atq; industria in hæc tempora incurrissent, cæteros qui sapientia nunc & doctrinis tincti sunt, multis partibus æteuertissent. Non est igitur nec re ipsa admirabile, nec mihi gloriosū, si ea, quæ antea uersa sunt, possim meliora et ueriora facere: sed cæteris in primis utile est, quibus uel non uacat græca cognoscere, uel malunt limatis

ora et explicatiora legere. Hoc in genere quāuis ipse minimum possum, tamen neq; difficile mihi uidebatur cum ueteri trāslatione, quasi cū defatigato aduersario certare, & praeclarum satis, si aliorū doctissimorū studia in hoc scribendi genere commouerem. Itaq; has D. Chrysostomi orationes, quamuis magnitudine ac plena perfectaq; rei tractatiōe minus dignas, genere tamē ipso argumenti maxime cōuenientes quæ ad M. T. mitterentur, ut in nomine tuo apparerēt, et M. T. dediscarentur, effeci. Quid enī maius aut magnificentius Diuina prouidentia esse potest? quæ mundum uniuersum, et omnes mundi partes gubernat, atq; administrat, & sapiētia ac uoluntate eius, ut parentis, cōtinetur: in qua inest quasi cura quædā & prouisio omnium

nium, quæ à Deo effecta sunt. Neq;
 enim solū quasi fabricator atq; archite-
 ctus huius uniuersitatis, sed etiā edu-
 cator atq; altor est, ut quæ de nihilo
 effecta sunt, eadē ab illo cōseruentur,
 ne in nihilū iterum dilabantur. Solus
 enim ipse est, à quo cætera ut sint ha-
 bent, ortus ōnis atq; iteritus expers,
 mutationi nulli subiectus: unus atq; i-
 dem, qui emittit spiritum suum et cre-
 at, qui aufert spiritum, & delet quæ
 effecta sunt. Quod ni solus esset, nūq;
 se Moysi appellandū tali cognomento
 præcepisset, ut se esse diceret, qui es-
 set: cū cætera ita sint, ut etiam in illis
 hæreat, nō modò quod non esse possit,
 sed etiā quod ipsum ōnino non sit. Nā
 & quod falsum est, esse non potest, ui-
 tiumq; omne nullā naturam subsistentē
 habet: & hæc quæ neque reuera sunt,

IO. CHE. PRAEFATIO

neq; ab eo qui reuera est, effecta sunt,
 cum late pateant, & in naturā huma-
 nam cadant, et efficiāt, ut semper mu-
 tationē ea recipiat, semper gignatur
 atque intereat, imoderatē agitetur et
 fluctuet: non est admirabile, si omnia
 rursus cōcidant, & consumantur, nisi
 ille in quo omnia sunt, hæc sustineat, et
 extremā hominum improbitatem, ad
 gloriam suā conuertat. Neq; uerò mū-
 dum is uniuersum, quasi urbem aliquā,
 aut rempublicā regit, sed etiā omnes
 mundi minimas particulas gubernat,
 ut non modò Principum cogitationes,
 Regumq; corda, non modo reliquorū
 hominū uia ac uolūtates, in Dei ma-
 nu potestateq; sint, sed etiam per om-
 nia iumenta, per coruos, passerēs, lilis-
 a, pilos capitis nostri, diuina puiden-
 tia pertineat. Non est igitur hæc uel
 ignoranda

AD REG. MAIEST.

ignoranda nobis, uel dissimulanda, ne
 fontes bonitatis Diuinæ ignoremus,
 aut non iusta debitaq; pietate illā cor-
 lamus. Hæc cum sempiternis sæculor-
 um ætatibus, multas respub. atq; ho-
 mines, cum summa salute et admirabi-
 li conseruatione cōstituit, tum in omni
 uita, actionibusq; tuis mirificè collu-
 cet, ut ea quæ à M. T. suscepta sunt, ad
 faciles atque optabiles exitus prouehe-
 rentur: Quæ aliorum cōiurationis-
 bus, aut insidijs contra M. T. intentata
 sunt, mirabiliter patefierent, et sapiē-
 ter tollerentur. Pleni autem istarum
 rerum hominū sermones sunt: plena o-
 nis uita tua est, quæ ideo magis à deo
 gubernatur, quod cum doctrina Chri-
 stiana et religio nostra abs te renoua-
 ta, redintegrataq; sit: Si quid aduersū
 humanitus M. T. cōtigisset, quod in cō-
 munes

IO. CHE. PRAEFATIO

munēs mortaliū casus cōuenit, in rerū
nouationē trāstulissent: neq; tam quid
accidere possit bonis, quam quibus re
bus mali sint digni, cogitassent. Nunc
autem rebus praeclarissimē gestis, nō
tam uirtute duce, et comite fortuna,
quā Diuina prouidentia regente et
gubernāte, non modo improbissimorū
hominum ora obstruuntur, sed etiam
maximus gloriæ splendor accedit, ut
qui de aduersis euētibus malē cogitas
sent, propter constitutā disciplinam,
ijdem de disciplina nunc rectius iudis
cent, propter prosperitatem rerum.
Itaq; hae quasi recentes res oratione
repetendae nō sunt, quae assiduis homi
nū uocibus et diuturno sermone iactā
tur, cū oratione mea lōgē maiora sint,
diuina uerō prouidentia multo sint infe
riora. Quocirca, illorum magnitudi
nem

AD REG. MAIEST.

nem nulla unquā obliuio obscurare, nul-
 lum tempus debilitare aut labefactare
 potest, sed lumen maioribus tuis, exem-
 plum posteris, eris: quemadmodum res-
 publica ea maxime floreat, quæ maxis-
 mæ ac primam curam habet, uel inuehē-
 dæ, uel retinendæ puræ ac castæ reli-
 gionis. Sed satis, ut arbitror, cōclusum
 est, quā obrem hos de Prouidentia ad
 M. T. libros iterū transtulerim. Quid
 restat aliud, nisi ut quēadmodum publi-
 cis meis et priuatis erga M. T. officijs
 debeo, perpetuò Deū seruatorem ue-
 nerer, ut ppitius M. T. ōnia salutaria
 largiatur: & te, nobis Regem, filium
 uerò tuū, optimum et lectissimū Prin-
 cipem quādiutissime cōseruet, atq; ad-
 augeat, uti filijs filiorum tuorū uisis,
 & pace per uniuersā regionē tuam cō-
 stituta, te Parente Patriæ, ac uin-
 dice

IO. CHE. PRAEFATIO

dice ueritatis, cum summa omniū expectatione & comoditate, quam diutissime et longissime fruamur. Dominus Iesus M. T. florētissimā custodiat.

Ashriggia, ex Aula Principis,
Calend. Ianua. Anno Dom.

M. D. XE V.

Maiestatis tuę humil-
limus demississimusq;
seruus.

Ioannes Chęcus.

16 MA 61

ERRATA.

Quaternione D, pagina. 1. versu. 4. lege, splēdidissimęq; fortunę.

D. Ioānis Chry

SOŠTO MI DE PRO

uidentia: Oratio prima.

MULTIS referta est per-
turbationibus vita no-
stra, et tumultuum plena
presens cōditio est. Atqui
non in eo molestia est,
uiri dilecti, sed quod tu-
multus istos & perturbationes, quū quea-
mus uel ad moderatiorem formā traduce-
re, uel patienter & sine dolore ferre, in
neutro horū elaboramus, sed iactatā mul-
tis curis uitam degimus. Atq; alius qui-
dem paupertatē, alius egritudinem que-
ritur: alius curarum magnitudinem, &
rei familiaris procurationem: alius libe-
rorū educationē, alius orbitatem. Ac ui-
de sanē insignē amentiam: nō enim iisdē
in causis, sed in cōtrarijs similiter omnes
lamentamur. Atqui si rerū natura nobis
lamentationū causa esset, haud par esset,
contrarijs in rebus similiter cōmoueri.
Sed si paupertas malum, idq; intolerabi-
le qui

le, qui cum diuitijs viuit, nunquam vexaretur: & si carere liberis, malum, qui liberis abundat, tranquillo animo esset. Rursum: si rempublicam administrare, honoribus vti, & multos subiectos habere, in bonis numeratur, vita hæc quieta, & tranquilla, fugienda esset, & ab omnibus hominibus aspernanda. Nunc verò quum videas locupletes, ac tennes similiter perturbari, diuitem verò sepe etiā plus: atq; item honoribus vsum, & subiectum, & multorum liberorum patrem, & qui nullos omnino habet liberos, non rerum cōfusionem, sed eos qui oportune ijs vti, ac omni perturbatione seipsos liberare nequeant, accusamus. Non enim in illarum rerū euētu, perturbatio ac tumultus est, sed in nobis atq; in animis nostris: qui si bene constituti fuerint, quamuis sexcentæ vndiq; oriantur tempestates, in tranquillo, ac portu perpetuo requiescimus. Quemadmodum cōtra, non bene affectis, quamuis omnia nobis secunda flent, nihilo melius, hijs qui in naufragio sunt, cōparati sumus. Licet hoc & in corporibus cernere. Qui enim confirmato est

P R O V I D . O R A T I O I .

est corpore ad valetudinem, quamuis in-
 æquabili cœli varietate oppugnetur, non
 modo nihil mali accipit, sed etiam accres-
 sionem roboris exercitatioe & intempe-
 rie consuetudine facit. Sin imbecillū &
 languens corpus habeat, quamuis opti-
 ma cœli fruatur temperatione, nullus ta-
 men illi fructus ex hac cœli æquabilitate
 erit, cum hæc intestina imbecillitas, cœli
 etiam bonitate ledatur. Hoc quidem &
 in cibarijs cernimus. Quando enim fir-
 mus, & corroboratus nobis venter to-
 tus est, quodcunq; receperit, quamuis id
 graue, quamuis ad concoquendum diffi-
 cile sit, in bonum illud transfundit succū,
 naturali temperatione, cibi malitiam su-
 perante. Quando verò firmitas eius e-
 neruata quodammodo & languida est,
 quamuis cibum optimi succi adhibeas, in
 peius illum vertit, ac corrumpit, imbecil-
 litate vim eius omnem labefactante. Ita-
 que nos quando rerum perturbationem
 cernimus, non deum accusamus, viri di-
 lecti. Hoc enim est, non remedium inue-
 nire vulnere, sed vulnus addere vulnere.
 Non demonijs attribuamus mundi gu-

B

berna-

unctionem, non providentia vacare
 humana putemus, non originis cuiusdā,
 ac fati dominatum, ē providentia divina
 extruamus. Hæc enim omnia, contume-
 liarum plena sunt, & vera perturbatio,
 atq; confusio, nō in rerum est motu, sed
 in animo ita affecto. Qui quamvis cæte-
 rarum rerum aptam descriptionem ha-
 bet, usq; dum confusionem ac perturba-
 tionem in seipso coercuerit, nullum illi
 ex aliarum rerum apta descriptione pre-
 sidium erit. Sed quemadmodum oculus
 ægrotus, etiam clarissimo meridie, tene-
 bras obtuetur, atq; alia pro alijs, nullūq;
 radiorum solis fructum habet: sanus ve-
 rò, ac firmus, etiam vespere poterit cor-
 pus, quasi manu ducere sine vlla offen-
 sione: Sic & mentis nostræ oculus, quā-
 diu firmus est, multa quamvis cōfusa, cla-
 re tamen videbit. Depravatus autē quā-
 vis in ipsum cœlum attollas, multam ibi
 esse perturbationem, & confusionem re-
 rum iudicabit. Hoc ita esse, permultis tibi
 tum antiquis, tum recentibus exemplis
 adhibitis, confirmabo. Quot paupertatē
 tolleranter ferunt, & deo propterea gra-
 tias

PROVID. ORATIO I.

tias agere non cessant? Quot diuites, re-
 busq; omnibus affluentes, non modo
 non gratias agunt, sed maledictis etiam
 dominum figunt? Quot etiam nihil gra-
 ue perpessi, vniuersam providentiam ac-
 culant? Quot in custodia omne tempus
 ætatis degentes, hanc miseriam sedatius
 ferunt, ijs qui omni terrore, sollicitudi-
 neq; vacantes viuunt? Vides igitur ani-
 mum ita constitutum, et suam cuiusq;
 mentem, tum horum, tum illorum esse
 causam, non autem rerum ipsarum na-
 turam. Itaq; si menti cultum diligentem
 adhiberemus, nulla perturbatio, nulla cō-
 fusio, nulla molestia inueheretur, quam-
 uis Euripo quouis turbulentius, sursum
 & deorsum, vita nostra iactaretur. Age
 vero, dic modo, qua de causa Paulus gra-
 tias agit? Atqui is inter ceteros, et opti-
 mam vitam traduxit, et virtutem omni
 tempore coluit, et minime molestias hu-
 iusmodi pertulit. Nemo ex omnibus, qui
 solem aspiciunt illo iustior, neq; post ho-
 minum memoriam, asperiora illo quis-
 quam perpessus est. Et quidem quum vi-
 deret multos, cum nequitia uiuere, et læ-

eo animo esse, pecuniarum abundantia
 frui, gratias tum ipse Deo egit, tum cete-
 ris hoc omnibus præscripsit. In illum in-
 tueamini. Tu igitur, quum animo secu-
 rum, quum elatum, quum hostes proster-
 nentem, vexatores suos vlciscentem, in-
 commodorum minimè patientem, quum-
 q; vndiq; pecunias illi affluentes, omnes
 illum adulatione, omnes honore prose-
 quentes videris: te vero ipsum contra, in
 statu diuersissimo, contumelijs, calum-
 nijs, insidijs appetitū, ne te abiectum pu-
 tes, sed in Paulum intuens, tecum in ea-
 dem parte herentem, erige animum, re-
 uoca mentem, neq; vlllo animi languore
 cadas. Amicum Deo, atq; hostem, nō ex
 rebus prosperis, aut aduersis estimabis:
 sed si rectè viuere, ægritudine carere, pie-
 tatē spectare videris, bea illum, & fortu-
 natum iudica, quamuis sexcentis vincu-
 lis constringatur, carcere perpetuo inclu-
 datur, hero indigno seruiat, inopia pre-
 matur, in latumias conijciatur, aut aliud
 quiduis graue patiatur. Beatus enim hic,
 etiam si oculos effossos, corpusambu-
 stum, aut paulatim absumptum habeat.

Sin

PROVID. ORATIO I.

Sin alterum videas, nequitia, & luxu disfluentem, & in extremis sceleribus viuentem, omni honore abundantem, regium solium ascendentem, diademate redimitum, purpura indutum, et vniuersę continentis dominum, ingemisce, ac propterea talem etiam miserum ducito. Nihil enim miserius animo ita affecto, quamuis vniuersam sibi subiectam continentem habeat. Quid enim vtilitatis adfert, maximis pecunijs locupletari, quando omnium quę ad virtutem spectant, inanis fueris? Quod emolumentum est tam multis preesse, quādo tibi, tuisq; affectionibus imperare nequeas? Atqui si corpus uideamus male affectum, et febre, aut pedum dolore, aut tabe aliqua, aut aliquo quouis insanabili morbo vrgeri, lacrimamus, etiam si admodum locuples sit, imo vero, tātō magis, quanto ille locupletior fuerit. Sensus enim asperior malorum est, quando quis in abundantia omnium fuerit, quę sunt ad viuendum necessaria. Hic enim cum propter paupertatem, fructu eorundem caret, necessitate ipsa se consolatur. Ille vero in cuius

manu est, omni affluentia uti, et infirmitate valetudinis prohibetur, animo propterea magis vritur. Quidni autem absurdum esset, corporis morbo cum vrgetur aliquis, infortunatum iudicare, quamvis locuples fuerit: animo autem male affecto, quo nihil nobis neque par, neque preestabilius est, beatum ducere, propter exiguum pecuniā, aut caducum honorem, aut propter aliud quid ex hijs, quæ hic nobiscum permanēt, et post hanc vitam, imo verò persepe etiam ante vitæ exitū, deserunt. An non hæc quæso perturbationis, hæc tumultus nobis efficientia sūt? Propterea Deum accusant multi, propterea mundū nullo consilio administrari, nulla sapientia regi putant. Quod si scirent, in hoc vitæ cursu nihil bonū, nisi virtutē solā, non pecunias, non sanitatē, nō potētiā, nō aliud quippiā, nihilque malū in hac vita, nisi maliciā solū & improbitatē, & perversitatem animi, non paupertatem aut ægitudinē, aut contumeliam, aut calumniā, aut quæ sunt eius generis, quæ horribilia esse putantur: non hæc loquerentur quæ nunc faciunt, non
ita

PROVID. ORATIO I.

ita animum abijcerent, non ita beatos iudicarent, quos infelices putare oportuit, nec contra infelices putarent, quos beatos existimassent. Denique non ita de rebus humanis statuerent. Nam propter optimum habitum corporis, & delicatum pastum, et largum somnum, homines in beatis habere, quid aliud est, quam hic de illis ut de bestiis cogitare? Quonia in eo illarum felicitas constituta est, imo vero etiam in bestiis hoc nefarium est. Multi enim tum asini, tum equi cessatione ac edacitate perierunt. Atque si in efferatis bestiis, quarum omnis virtus in corporis bona constitutione ponitur, hec noxia sunt: in hominibus, quorum omnis stabilitas in animi nobilitate collocatur, virtutem ducemus: nec coelum ipsum, neque animorum nostrorum cognatos angelos reuereremur? Non erubescis ipsam corporis naturam, & descriptionem? Non enim quemadmodum feris, sic nobis corpus deus figuravit: sed sicuti par fuit, quod animo rationis participi, atque immortalis obedire possit. Cur enim bestiis omnibus deorsum in terram deiectos fabricavit deus.

B iiii oculos

oculos, tibi vero in capite tribuens, eos quasi in arce collocauit? An non quoniam illis nihil cum coelo commune est, tibi vero tu à Deo, tu à natura ut maximè celestia suspiceres, lege à principio factum est? Quare tibi corpus celsum & rectum fecit, illis verò contra, ad terram abiectum? An non hac via, et corporis præterea conformatione, instruit te, ut nihil habeas commune cum terra, neque fluxis rebus adherescas? Neque igitur nobilitatem nostram prodamus, neque ad bestiarum ignobilitatem dilabamur, ut ne de nobis dicatur illud: Homo quum in honore esset, non intellexit. Delitijs enim atque opibus, & gloria, et rebus mortalibus, vitæ modum terminare, hominum est, non suam nobilitatem inquirentium, sed eorum qui equi, asinique efficiuntur. Absit autem ut hoc loco tales reperiantur, in sancto cætu, in theatro hoc spirituali, in conuentu hoc religioso. Propterea enim quotidie diuinæ verbi auditione fruimur, ut hac oratione quasi falce, syluescentes animi affectiones præcidamus, et frugiferæ arbores simus, fructusque tempestiuos feramus in horreum.

PROVID. ORATIO II.

um regium reponendos, qui gloriam quidem dabunt cōmuni Domino, et cultori animarum nostrarum; nobis vero, vitam sempiternam, quam vtinam nos omnes cōsequamur, gratia, et humanitate Domini nostri Iesu Christi: cui cum patre ac sancto spiritu, gloria, dominatus, honor, ad sempiternas seculorum ætates. Amen

Eiusdem de prouidentia

Oratio Secunda

Qui maledicit patri, aut matri, morte, inquit, mulctetur. In veteri testamēto hoc sancitū est, quādo nō absoluta optimæ reipub. formæ pfectio, quādo diuinitatis inductio fuit, quando puerilia præcepta, quando lac, quando pædagogus, quando lucerna, quando figura & vmbra. Quid igitur dicemus de hijs, qui nunc in gratia, et rerum ipsarum veritate, & tanta in cognitione sunt, non patri aut matri maledicentibus, sed ipsi vniuersitatis rerum deo? Quo enim supplicio accipientur, qualis animaduersio, quis igneus amnis, quis vermis sempiternus, quæ tenebrę exte-

Exod. 21.

B v

riores

riores, quæ vincula, quis stridor, quis
 ploratus, scelerum magnitudinī satis esse
 possit. Omnes cruciatus, qui nunc sunt,
 quicquid futuri sunt, minores iusto sunt ani-
 mo ita affecto, ac eousque improbitatis
 prolapsio. Verborum contumeliæ mul-
 tæ, variæque sunt, itaque necesse erit eas om-
 nes hodierno die exponere, ut neque spon-
 te in partem eius aliquā incurramus, neque
 aliquem vel amicū, vel inimicū incurrere
 permittamus. Non est enim, non est hoc,
 peccatum vllum deterius, sed neque par.
 Nam in eo, et accessio omnium malorum
 est, omnisque confusio, inexpiabile sup-
 plicium, et intollerabilis poena. Qui sunt
 autē qui deo male dicunt. Qui ex sapientia
 providentiæ eius, fati confusionem, et ne-
 cessitatem rerum extruunt. Atqui infi-
 deles, & in ligna, ac lapides inhiantes,
 eaque venerantes, hoc laborare morbo
 minime mirandum est. Eos vero qui hoc
 errore, et servitute liberati, & omnium
 supremi, ac veri, re vera, dei cognitione
 digni habiti sunt, quadam quasi recipro-
 catione, in illud salum, atque insaniam,
 animo trahi: hoc est gravissimum et mul-

PROVID. ORATIO II.

tis re uera lachrymis, et lamentis prosequendum, cum qui Christū se dicant venerari, et tantis dignè misterijs affecti, et reconditarum institutionum, ac sapientiae coelitus nobis demissę sint participes, post tantum honorem quem acceperunt à Deo, voluntarij seipsos de libertate precipitent, quam deus illis condonauit, magna cum temeritate seipsos deiciant, et seruituti asperrimæ seipsos submittāt, & crudelissimum dominatum qui nullus est, animo fingant, omnem spem bonam precipitant, & neruos omnium virtutis cultorum elidere contendant. Quę admodū in bello milites strenuos, ac animam pro patria profunderē paratos, inimicus aliquis intuens, qui illos nulla ratione ledere, neq; à studio in regem auocare, neq; ad timorem traducere, neq; machinis superare potest, hac viā tamen sua dēdo corrumpit, frustra illos, ac temerē, & nulla de causa tātos suscipere labores, vt sic robur labefactet, animi ardorem extinguat, vt à bellicis curis amotos, nudos, et inermes cernens, captiuos trahat: sic & diabolus facit. Posteaquā videt dei gratia

gratia, permagnam continentis partem,
 Græcorum errores irridere, omni animo
 ac voluntate sermones de pietate anti-
 quissimos habere, ex eoq; magnam vir-
 tutis consecrationem, magnam improbi-
 tatis depulsionem fuisse : non ausus est
 procedere, ac palam dicere : deficite à
 Christo, illius instituta irridete, fabula il-
 lius sunt atq; error omnia, malus est et
 crudelis. Nouit enim ita magis suo im-
 perio recessuros, et vehementius illum
 exosuros. Propterea recta via ad accu-
 sandum non pergit, sed circuitione qua-
 dam perreptans, venenum impiarum
 opinionum clanculum spargit, hoc re-
 linquens, vt videantur quidem homi-
 nes in fide permanere, re autem vera,
 radicitus eam extrahit, et omnia verita-
 tis instituta perfringit, & multam apud
 homines sibi obediens, Deo calumniā
 offundit. Propterea ab illo hoc venenū,
 hæc mortifera fatalis necessitatis appa-
 rantur pharmaca, vt omnia quæ dicit te-
 ctè inuehat, vt inanes cogitationes, ina-
 nem fidem faciat, et malam de Deo suade
 at hominibus sententiam habere, quod
 initio

PROVID. ORATIO II.

initio etiam fecit apud Adam, quasi maleuolum quēdam, ac inuidiosum, Deum exagitans. Hīs enim penē verbis precipiendo vsus est. Nouit deus vestros oculos Gen. 3aperiendos esse, nouit futuros quasi deos, inuidit uobis, maiorem uobis honorem indignabatur. Quamuis enim hæc verba non adiecit, ex hīs tamen quę commemorauit, hæc coniicienda reliquit. Ac vide illius improbitatē. Cū labefactasset dei decretum, et dixisset maxima illis futura commoda, si ei nō parerent, cuius generis sunt apertio oculorū, deo par esse, recta cognitio, non hīs adiecit, malum esse qui hæc prohibebat, vt ne quasi hostis, atq; inimicus sententiam dicere videretur, sed personā consiliarij, ac cognitoris suscepit, vt malum hoc consilium redderet explicatius. Quod etiam vsu venit. Nihil enim aliud hīs dictis confirmare voluit, nisi vt recederetis à Deo fabricatore vestro. Indignans est et inuidus. Maxima vobis bona inuidet. Hęc manifestē uerba non posuit. Tum enim illum inimicum suspicati, declinassent: sed ista prætermittens, atq; dissimulans, hoc per
nicio

niciosum consilium dedit. Itaq; nunc nō dicit à Christo recedite, quasi diuina præcepta damnatione digna essent. Quis enim illum mentiri cognosceret, sed calidè uidetur quidem nos in ijs esse finire, & cum veritate consentire: sed clam imprudentes ex æterna hæreditate eijcit.

Quemadmodum si quis puerum ingenuum ac liberum, sed simplicem, & incallidum, dextra præhensa, è domo paterna non eijceret, sed ea præciperet facienda, quibus designatis, volens nolens filius, paternorum bonorum exhæres esset. Fieri, inquam, fieri non potest, vt qui facto animum attentum habet, cœlum consequatur. Omnino uero fieri nō potest, vt geennam et supplicium effugiat.

Esai. 1.

Nam cōtra dei decreta, omnibus obedire præcipit. Deus dicit: si uolueritis, & me audiueritis, bonis terræ vescemini: sin nolueritis, neq; mihi auscultaueritis, gladius uos consumet. Os enim domini hæc loquutum est. Vides quemadmodum deus loquitur, et quales leges ferat. Audi nunc et fatum quemadmodum etiam ipsum loquitur, et quemadmodum contrarium

PROVID. ORATIO II.

rium scitum facit, ac attende vt illa à dei
 spiritu prolata sint, hæc à malo, ac præ-
 terea etiam à dæmone quodam efferato.
 Dixit deus: si volueritis & si nolueritis,
in nostra potestate virtutem, ac vitium
collocans, et in arbitratu nostro ponens.
 Ille vero quid ait? quod fato constitutum
 est, vitari non potest, quamuis volueri-
 mus, quamuis contenderimus. Deus di-
 cit: si volueritis, bonis terræ vescemini.
 Fatum dicit: si voluerimus, neq; nobis
 id datū fuerit, nulla vtilitas est hoc velle.
 Deus dicit: si nolueritis auscultare ver-
 bis meis, gladius vos consumet. Fatum
 dicit: si noluerimus, datū vero nobis fue-
 rit, ònino seruabimur. An nō hæc fatū di-
 cit? Quid fieri potest hac pugna clarius?
 Quid bello hoc euidentius, quod tam im-
 pudenter aduersum diuina oracula susce-
 perunt, improbitatis magistri demones?
 Sed vt initio dixi, minime admirandum
 est demones, et homines alios dæmo-
 num æquales, Græcos dico, istis rebus fi-
 dem adiungere: vos verò tam diuinæ ac
 salutaris doctrinæ participes, hæc refuta-
 re, et ad illa quæ impurissima sunt, et ani-
 mi

mi perniciem continent, vos ipsos aggregare, hoc longè est asperrimum. Quid enim mea interest, externos iudicare? Mihi apud vos sermo est, qui membra Christi, filij ecclesiæ, paterna in domo cõstituti, cœlestis doctrinæ participes, tanto honore affecti estis, Propterea ingemisco, propterea lachrimor, ac lamentor. Digna enim lamētis sūt, quādo quis in errores uenia nō dignos, labitur. Quæ enim uenia, dic mihi, esse potest, ubi cum deus affirmet, dæmones cōtradiciant, fide digniora uidentur etiā apud seruos dei, ea quæ ab illis, quam quæ à deo dicta sūt. Neq̃ vero rationes cōturbemus nūc, sed paulisper animū ad audēdum proiectū, eorum qui hīs obtemperant demonstre-
mus. Deus dicit: Apposui tibi ignem, & aquam, vitam, & mortem, quo uolueris intende manum. Dæmon dicit: Non est in te situm porrigere manum, sed necessitate quadam et vi hoc fit. Et fide digniora tamen hæc tibi videntur, neq̃ quam longum interuallum sit inter consultores animaduertis, Dei, ac dæmonis, neq̃ cōsiliij differentiā exquiris, alterius salutaris

PROVIDORATIO I.

taris, & ad virtutem vocantis, alterius
 diabolici & ad nequitiam, ac improbitatē
 impellentis. Non quæ à deo data tibi sūt,
 quæq; à dæmone consideras, quod hic te
 ita adamauerit, vt filium vnigenitum pro
 te daret, quo nihil patri preciosius est, at-
 que etiam nunc amat, vt & te per aposto-
 los quoq; tua pro salute aduocet, deniq;
 omnia faciat; ille verò tam magnum odiū
 habuit, atq; etiā adhuc habet, vt omnino
 te expugnare, & non modo non boni a-
 liquid dare, sed etiam hīs quæ à deo acce-
 peris, te exuere conetur. Hic quidem an-
 gelis te parem facere cōtendebat: ille ve-
 rò humi serpentibus bestijs abiectiorem
 te effecit, & illos venerari persuasit. Hic
 ad regnum cœlorum, & reliquos hono-
 res te euexit; iste verò hinc tibi datum ho-
 norem inuidit, nec prius desistit donec e-
 uerterit. Quamuis enim hæc decreta illi-
 us perspicere non potestis, quæ etiam so-
 le clariora sunt, hīs qui non admodum
 degenerant, (ita illustrem habent illa vir-
 tutem, ac salutem, hæc improbitatem)
 Ista tamen si per vos cognoscere neque-
 atis, ab hīs qui consilium vobis dant, no-

C

scite

scite quid salutare, quidq; noxium sit. Quidni enim absurdū sit, aliarum in rerū delectu, hunc habere animum, vt si medicus cibū alicui det, non in eo curiosus sit, sed quasi sanitatis efficiētem accipiat, sin veneficus aut impostor sit, non multum laboret, sed quasi venenū ac pestē auertat, de deo autem hoc iudiciū non adhibere? quāuis longē magis interuallum, inter deum & dæmonē sit, quam inter medicum, & veneficū, ac tale quidem, quale non modo verbis, sed ne mente quidem, ac ratione comprehendi potest. Extreme enim amentia est, vbi minima differentia est, vt in hīs qui cibum adhibent, non multū laborare, sed hominū conditione vniuersæ doctrinae loco vtī: Vbi verò tantum discrimen est consiliariorum, ibi adhortatione opus habere, vt intelligatur quid salutare sit, & quid noxiū. Ne queso, ne simus bestijs ipsis immaniores, sed resiliamus, neq; aures admoueamus. Mores bonos, corrumpunt sermones mali, neq; veniā assequuntur qui decepti sunt. Quir enim si pestilentē locum, & contagionis plenum videris, consuetudinem illius

PROVID. ORATIO II.

illius loci fugis, quamuis sexcenties ad domiciliū illud traharis, & corporis valetudinem ceteris rebus omnibus anteponis? Vbi vero opinionibus pestilentibus, quidam cōplentur, ac ægritudinibus quæ nō modo corpus corrūpunt, sed animā quoque perimūt, ac deteriorem, viliorēq; reddunt, nō omnino refers te. Audi inquit quidam sapiens vir: Ne steteris, resile, ne tardaueris, uel breuissimā hic metas moram. Hæc dicimus non stabilitatem illarum opinionū veriti, sed imbecillitatē vestram metuētes. Nobis enim dei gratia fide fundatis, imbecilliores araneorum telis vidētur. Et quāuis plus millies auribus nostris obganniant, à nobis quasi insani, atq; extra se positi, risu explodūtur. Neq; aduersum omnes hæc loquor, sed aduersus eos, qui horū rei sunt. Nam 1. Tim. 5. & Paulus qui cæteris anteibat, non doctrinā solum adhibendā præcepit, sed etiā discipulo Timotheo contra aduersarios tū verborū certationes, tū inanitates auferēdas mōstrauit. Exiguū nostræ vitæ tēpus, breue salutis huius curriculū. Si igitur breue hoc tempus, quod ad discen-

C ii dum

dum vtilia nobis datum est, in superuacaneas atq; inutiles, & noxias disciplinas insumamus; de ceterò quam oportunitatem habebimus, ad hæc necessaria atq; idonea cognoscenda. Nam si vel longissimum esset, vniuersum ipsum ad vtilia conquirenda consumendum foret. Ita verò cum breue, atq; exiguum sit, an nō extremæ dementiæ est, tempus tam breue, in opiniones mentium nostrarum corruptrices, insumere? Quid medicina tibi opus est, ne omnino plagam accipias, ne tempus absumas in hijs sanandis, quæ ab alijs & accipis, & habes vulnera? A diuinis scripturis sanitatem conquire. Sin interuenerit quis, ac aliud quippiam attulerit, obstrue aures, resilito statim, ne cuncteris, si regum coetus sit, ne cōmittas vt eius consilijs in societatem venias, vt quamuis nullus assensus tuus fiat, cōmunitate tamen auditionis omnino pericliteris. Quando contra deum dicitur, & opinio plena reprehensionis illius affertur, non aufugies, non vexantem contumelijs linguam odio habebis, non impia ora obstrues. Quomodo enim poteris libera
 animi

PROVID. ORATIO III.

animi inductione deum venerari, quum
contumeliarum omnium quæ contra il-
lum intentantur, sis socius? Quod ne fiat
precor. Hæc à me non aduersum præsen-
tes, imo verò potius aduersum præsentem
dicta sunt. Si enim vos culpa vacatis,
quos tamē egritudine vexari intelligitis,
eam hijs ac alijs compluribus exhaurie-
tis verbis, vt radicitus hoc malum extir-
petis. Precibus verò sanctorum, amico-
rum dei, quorū precandi libertas multo
plus habet, quàm sermones nostri, Fiat,
vt omnes nos, ac quicunque ad plenitu-
dinem ecclesiæ pertinent, hijs liberati ma-
lis, pro tribunali Christi cum libera secu-
ritate stemus, cui sit gloria. Amen.

Eiusdem de fato.

Oratio tertia,

NOui equidem, nuper apud vos de
fato verba me fecisse, nihil tamen
prohibet, etiam hodiè de eodē ar-
gumento sermonem instituere: nō quo-
niam hæc affectio admodum insita sit in
animis vestris, sed quoniam socordia ve-

stra incredibilis quædam est, quæ vel minimas ægritudines, permagnas facit. Nam & cæco natura, hoc perspicuū est, fideli homini ad mali huius depulsionē, neq; doctrina, neq; verbis opus esse. Quemadmodum enim qui eandem terræ continentem nobiscum incolit, & legibus nobiscum tenetur eiusdem, & regibus subiectus est eiusdem, minus à nobis persuaderi debet, sed vetari solum, ut ne Persarum reipublicæ formam quotidie inuehere conetur: sic hoc loco fit. Errorum enim quidam ratione ac disciplina egent, quidam ita manifesti ac plani sunt, ut timore ac supplicio solum coerceri debeant. Huius generis sunt occidere, adulterari, furari, quæ oratione nō egent. Itaq; et legis lator, non doctrinā aliquam hijs de rebus explicauit, qua aures nostrę personarēt, hæc mala esse (hoc enim quasi anticipatū animis nostris est) sed solū vetuit, non adulteraberis, non occides. Vbi verò de viduarum despicientia, ac depositorū fraude, nobiscum disputat, ibi etiā rationes adiūgit: Cōmiserare, inquit viduam, & aduenam, etenim tu aduena fueras

Exod. 20.

Deut. 5.
Exod. 22.

FATO. ORATIO III.

fueras in terra Aegypti. Sabbatū requi-
 ete, cole inquit. Deinde causā adfert. Atq;
 hoc, fatalem necessitatem aspernari, non
 eius generis est quod ratione egeat, sed
 ex illis perspicuis est. Quemadmodum
 enim clare cernitur, malum esse occide-
 re, & turpe necare: ita per se lucet, fato
 se adiungere malum esse, & vetitum.
 Neq; vero idcirco putetis, quod à qui-
 busdam existimatur esse, ideo non veti-
 tum esse. Nam & cædes suscipitur, quā-
 uis legibus prohibeatur, & adulteria ac
 rapinae in uetitis sunt, quamuis à multis
 admittantur. Quod verò etiam in legi-
 bus Græcorum, quemadmodum cædes,
 sic notationi diei natalis credere, vetitum
 sit, ex eo liquet, quod qui alicuius vxo-
 rem stuprauerit, & accusatus in iudicium
 venerit, & dixerit: non ego hæc, sed stel-
 la natalicia: ego enim temperans esse vo-
 lui, illa vero labefactauit, & deiecit. An
 non propterea asperiores dabit pœnas,
 quasi ridiculè causam defenderit? An
 veniam impetrabit aliquam? Nihil mi-
 nus. At illorum sententia, maximè id
 oportuit. Si enim stella natalicia

ac non arbitrati nostro omnia gererentur, hac nulla melior esset defensio. Si enim firmior, valentiorque quam natalitia stella, nostra esset electio, nulla esse deberet natalis diei notatio. Sin quamuis res mille excogitet, complere illius præscripta necesse esset, sine causa hic coerceretur, & iure veniam impetraret. Sed nemo illum neque defendentem, neque veniam impetrantem audiet: ita res ab omnibus explosa est, & comenticia quædam fabula videtur. Apud multos magistratus, si quis cui vim adferat, ad defensionem satis est reo, dicere se hoc inuitum fecisse, atque adeo nulla accusatio reliqua esse videtur. Multi uero magistratus propter sceleratas cedes accusati, supplicio afficiuntur: carnifices uero administratos cedis, qui morte homines mulctant, neque ad subsellia rapiunt, neque de illis omnino querunt, necessitate pro illis causam dicente, & magistratus autoritate, & subiectionis timore. Quod si homini prudenter ignoscunt, abs tribuli suo, & cognatione quadam iuncto, aliquid agere coacto, an non multo magis condonare par est, si quis

PROVID. ORATIO III.

quis fato pellitur? Atqui aufugere oportet. Illius uerò sicuti predicant, sic inextinguibilis dominatus est, ut quamuis in solitudinem, quamuis in mare, quamuis in alias quascunque oras te conferas, prescripta eius minimè effugias. Quid nì igitur absurdum est, eum qui barbarorum ui ad aliquid rapitur, ita facilem ueniam obtinere, ut ne omnino accusetur quidè: hunc uerò qui uiolentioze quadam ui compellitur, pœnas persolvere, necq; orationem eius ad causam dicendam admittere? Nemo enim causam maleficij fatũ adferens, pœnas effugit, non in iudicijs maleficus, non in familia seruus, non in ludo puer, non in artificio discipulus.

Qua ratione igitur vel fatũ probant, qui eam sic abijciunt, ut ne necessitate quidè eius ueniam dent? Ita veritate & conscientia sua freti, vehementer persuadent sibi vniuersam hanc rem fabulam esse.

Quando uerò in peccata inciderint grauiã, tũ aliud adferunt, quasi hoc modo cõstitutum illis suppliciũ effugituri sunt, & non grauiore pœnas daturi. Non enim tam tetra res est peccare, quàm post pec-

cati non pudere, & propter scelera sua ipsum deū accusare. Hoc omni peccato funestius est. Hoc etiā diabolus facere cōtendit, vt nō solum ad virtutē omīssi, & ad vitia proclīues simus, & omnium causam deo assignemus; sed etiam vt animo ac lingua ad maledicendū apparatis, defensione adferenda, deum accusemus, & à nobis hæc patrantibus, reprehensionē deoneremus, & in eum qui author non est, culpam traducamus. Atqui si quis tale quid in hominibus designauerit, ad accusationem eius, & internitionem hoc satis esset. Quādo enim alterum calūniatur etiamsi nihil preterea mali patrauerit, hoc tamē facinus eodem supplicio plectitur, quo reliquorū fontiu. Vide igitur quātū mali diabolus ē fato excitauit, virtutis cōtēptū. Labefactat enim animū etiā satis incitatū ad sudores pro virtute suscipiendos, quādo persuadet ex his quæ fiūt, nullum factū nostrū pro vitio haberi posse. Quando enim aduertit quis, neq; adulterū, neq; sicariū, neq; murorū effosorem accusatiōe dignū, nō desinit quasi in precipiti loco cū impetu ruens, prouidentie calum

FATO . ORATIO III.

calumniatores alios facere, & ipse quoque
 calūniator dei esse, quo, quod quaeso ma-
 lū, perniciosius esse potest. Fugiamus di-
 lecti, hūc simulachrorū cultū, mors enim
 reuera in lebete est, omnēque qui inde vel 4. Reg. 4.
 minimū peruersarum opinionū haurit,
 omnino mori necesse est, nisi iterū recur-
 rat, & sanitate integra fruatur. Vt ne igi-
 tur postea hoc infructuose lamentemur,
 cū poenitētię nobis cōstitutū tēpus, post
 nostrā hinc demigrationē pręcidatur, dū
 habiles sumus, quicūque hoc morbo cor-
 repti sumus, mutemus sententiā nostrā,
 nosque ipsi reficiamus. Qui vero sani su-
 mus, sanitatē incorruptā cōseruemus, &
 hoc morbo affectis manū porrigamus. Si
 enim corporibus laborātibus tantā indu-
 striam adhibemus, animi ægritudine pro-
 posita, an non omnia faciemus, omnia su-
 stinebimus, vt fratrem in societate mēbro-
 rū eandē cooptatū, & in perfectionē cor-
 poris ecclesiastici ascitum recuperemus?
 Omnia igitur huius causa suscipiamus,
 omnia huius causa prestemus, canes, lupos
 abigamus, neque nostri ipsorum salutē satis
 nobis esse putemus. Quēadmodū enim
 dictum

PRO. 42.

dictum est: quod si videris furem simul concurrebas, & in adulteris partem tuā ponebas: Ita hic quoque audiamus, quando aliquem ē fratribus nostris circūuenientem rationibus, & susurrationibus decipientem viderimus, ista inaudiamus. Domus est spiritalis ecclesia, vasa pretiosa sunt fideles. Vbi igitur aliquem exterum videris, aliquid ē vasis diripere conātem, quamuis hoc vitio captus non fueris, tu tamen qui furem vides suffodientem, & neque per te, neque per alium prohibes, reus necis illius es: tum quia in periculum venire permiseris, tum quia nō ad eos retuleris, qui ista corrigere potuissent. Neque verò hæc dico, quod omnino impendere tibi periculū putem, sed vt cautiores reddam alios, atque efficiā, tum de sua ipsorum, tum de aliorum salute, magis sollicitos. Ita enim poterimus promissā consequi bona, gratia Christi, cui gloria ad sempiternas seculorum ætates. Amen.

Eiusdem

PROVID. ORATIO IIII.

Eiusdem de fato

Oratio quarta.

EAdem ipsa dicere mihi quidē graue ^{PMI. 4.}
non est, vobis verò tutum. Quod si
Paulo, qui cū gratia spiritus docuit,
& cum imperio inimicos abegit, & per-
turbationes animi omnium sustulit, qui
summo in honore fuit, quem quasi ange-
lum de celo descendente, imo verò quasi
Christum ipsum omnes audierunt, per-
petua doctrina opus fuit, & eadem con-
tinenter dicere necessariū: multo magis
nobis qui nullo in loco aut numero su-
mus. Tutū verò revera est vobis, īisdē de
rebus saepe audire, neq; verò de īisdem
rebus solū, sed eadem etiam de īisdē. Ne
grauetur igitur aliquis, neq; vexari à no-
bis se putet, si de eodem argumento ea-
dem iterum dicamus. Si enim confidere
liceret, vos semel ista audiendo, hanc ani-
mi ægritudinem deposituros, ne sic qui-
dem ab hoc argumento recederemus, sed
de īisdem rebus adhuc verba faceremus,
vt stabilem ac firmam efficeremus sanita-
tem, & cautos vos redderemus, ne in hec
facinora

Luce. 16.

facinora iterum dilaberemini. Quoniam
 verò quasdam huius mali reliquias, in audi-
 torum animis esse suspicamur, necessaria
 nobis est, & rationi consentanea, assidua
 harum rerum pertractatio. Hodie autem di-
 cendum est, quomodo ista effugiamus.
 Quomodo autem effugiemus? Primum pre-
 cibus & accessu ad deum: deinde ratio-
 nibus pijs. Si enim videris quæ futura, &
 quæ presentia sunt, et rectum de utroque suf-
 fragium tuleris, nunquam animum tuum hoc
 malum attinget. Quando enim videris,
 præter dignitatem suam aliquem locupletem,
 ne foelicem eum, ne beatum iudicaueris, ne
 dei providentiam cõdemnes, ne temere fer-
 ri aut incõsulto res humanas putes, quia
 hic præter meritum suum locuples est. Ve-
 niat tibi in mentem Lazari, & diuitis, ut
 hic ad summas opes, & affluentiam rerum per-
 uenerit, crudelis, præfractus & inhumana-
 nus, & ipsis canibus efferatior. Siquidem
 hi pauperem cõmiserabantur, & cole-
 bant, & non grauante linguam vlceribus per
 omne corpus fuis, admouebant: Ille ve-
 rò, neminarum quidem suarum perticipem
 faciebat. Tecum igitur reputa quemadmo-
 dum

FATO. ORATIO IIII.

dum hic omnibus opibus affluebat. Pau-
per ille qui re vera diues, re vera locuples
fuit, in id extremæ paupertatis incidit, vt
& necessario victu destitueretur, & egri-
tudine ac fame perpetua vexaretur, et hic
quidem pauciora quā vsus tulit habebat:
ille verò supra modū omnibus rebus abū-
dabat. Non moleste ferebat tamen, non
impium verbum proferebat, non deum
accusabat, cū nullo, ne secū quidē hęc ver-
ba vsurpabat: Ego quidem qui nullū in-
signitè flagitium patraui, tales pœnas do,
& extremū sustineo supplicium, fame cō-
tabefactus, morbo grauissimo absūptus,
paulatim exhaustus & deletus: Hic dita-
tur & deliciatur, alienis calamitatibus ob-
lectatur, meis in miserijs debacchatur,
hunc autem tam inhumanum, immitem,
crudelem, saxeum, tantæ pecuniæ domi-
nū fecit deus, me verò qui ne verbo te-
nus illum prouocarim, tantis laboribus
& doloribus excruciarī permittit. Quo-
modo hęc iusto illius iudicio? quomodo
hęc eius providētia & procuratione no-
stri digna sūt? Nihil horū omnium dixit
ille, Quidni igitur absurdum sit, illos qui
tanta

tanta mala patiuntur, ita de deo in omni-
 bus bene loqui, te verò qui extra istā pe-
 nitus controuersiam es, illorū causa con-
 tumeliose de deo loqui, quorum gratia
 alij bene loquuntur? Qui enim malum a-
 liquod patitur, si verbū aliquod odiosum
 aut molestum dixerit, quamuis non tan-
 tam quantam alius, aliquam tamen par-
 uam veniā habet. Qui verò ipse extra pe-
 ricula est positus, & aliarum rerum cau-
 sa animam suam proijcit, quali venia di-
 gnus esse potest, in hijs de deo male lo-
 quens, in quibus qui mala ipsa accepit,
 gratias agit, & perpetuò illū laudare non
 desinit? Quando igitur videris iustū ma-
 la patientem, hoc exemplū animo repete.
 Neq; enim iustiores illo quemquā potes
 dicere, quod tum ex patientia, tū ex pre-
 mio satis liquet. Nam & primum resur-
 rectionis sortitus est locum, cum patriar-
 cha Abraam in honore positus: neq; cō-
 tra maiora perpeffum mala, neq; ita de-
 spectui habitum. Quod enim maius ma-
 lum cōmemorare potes, quū neq; ex hijs
 quæ de mensa deciderūt, expleri potuit?
 Quando igitur summam improbitatem
 videris

F A T O O R A T I O I I I I .

videris, quid enim crudelius isto qui hūc
 in tanta calamitate præterierit? * *
 vel quid affluentius esse potest mensa illa
 & vestitu, in quibus maxime deliciae splē
 dissimæq; fortunæ fuerant? aut contra
 quum summam videris iustitiam, quid
 enim deo amabilius esse potest animo ta-
 lium patienti, & extremam miseriam ge-
 nerose perferenti? aut quid miserius fa-
 me ac ægritudine tam insanabilis? qualem
 dabis mihi veniam qui in alijs offederis?
 Nunquid vitæ huius exitu res terminan-
 tur? expecta finem, & tunc vitæ vniū-
 cuiusq; dignam compensationem vide-
 bis. Ne ante præmium, ne ante coronam
 tumultueris. Quādo igitur videris vtrū-
 que in iudicium venire, & sententiam iu-
 dicis accipere, tum & ipse iudicium de v-
 noquoq; feras, Quot nunc in vñs insidi-
 antur, quot muros effodiunt, quot mor-
 tuorum loculos diripiunt, quot toris in-
 sidiuntur alienis, quot mortiferis venenis
 complures perdiderūt? Nunquid in hñs
 accusamus iudicem? nequaquā. Si enim
 illos in iudicium venientes sic abire sine-
 ret, vt eum qui mala accepit puniret, qui
 D verò

verò intulit iniuriam honoraret, & corona imposita dimitteret, accusatione & extremis reprehensionibus re vera dignus esset: quando verò nondum in iudicium adductus fuerit, neque tēpus iudicij instet, neque dum ille poenas repetit, tu anticipando cōdemnabis? Atqui oportuit, inquit, admissorum scelerum poenas dare. Vitā tuam ô homo animaduerte, in tuam ipsius conscientiam descende, & hanc mutabis sententiam, iudicium illud non laudabis, sed perhumanum deum propter eius quasi lenitudinem admiraberis. Si enim ab vnoquoque propter flagitia sua, poena admissorum scelerum posceretur, certatim genus nostrū funditus direptum fuisset. Quis enim gloriabitur se purum habere cor, aut quis confidenter dicit, se purum esse à peccatis? Sed quū propter hāc dei quasi lenitudinem animo excruciaris, exquisitè animo pertractes, quæ abs te patrata sunt flagitia, & de istac patientia gratias illi habebis, & tollerantiam illius admiraberis. Tumultuaris, angeris, omnia perturbatiōibus cōples, quod hic præter dignitatem locupletatur, & à multitudine

F A T O O R A T I O I I I I .

titudine colitur: An non audis Psalmorū Psal. 49.
 scriptorem dicentem? Ne timeas quādo
 ditiescit homo, quoniam in morte nihil ex
 omnibus accipiet, neq; simul descendet
 cum ea gloria eius. An non audis pro-
 phetam magna uoce clamantem? Omnis Esa. 40.
 caro fœnum, omnis gloria hominis qua-
 si flos fœni. An non vides prophetarum
 dictis attestantē rerum ipsarum veritatē?
 an nō vides experientiam & exitū rerū
 hīs dictis suffragantem? nihil illū, in mor-
 te ex omnibus capturū. Audi Iobū, hoc Iob. 2.
 idem dicētē. Nudus exij ex vtero matris,
 et nudus decessurus sum, quoniam nihil
 in morte ex omnibus capiet. Audi Pau- 1 Tim. 6.
 lum in hac eadem materia philosophan-
 tē. Nihil inueximus in hunc mundum,
 certumq; nihil nos deportare posse. Tu
 uerò beas hominem, qui nihil hinc aufer-
 re potuit ex hīs quę expediūt illi præsto
 esse in die iudicij. Sed quæ alia maior mi-
 seriae descriptio et infœlicitas esse potest,
 q̃ quū sūmis in delictis hic uixeris, sūma
 cū ignominia hinc discedere? Tu uerò si
 quemquam horum diuitum superborū,
 et in foro fastuosē obambulantium vide-

D i i s

ris, alienis in caussis honoribus abundan-
tem, assentatione parasitorum vsum, vbi
domum suam redierit, nihil istorum habe-
re, sed destitutum, inglorium, mendicis
egentiorē viliorēq; esse: igitur hunc præ-
dicabilem esse arbitraris? an non potius
comiseraris, ac lamentaris? Hoc idem de
locupletibus facito. Sunt vero quidā, qui
posteaquam hos de religione sermones
cōmouerimus, suum, hircorūq; instar,
abdomini affixi, et in res presentes inhi-
antes, nihil restare post nostram, ex hac
vita, demigrationem, arbitrantur. Alij
quidem, quædam restare putant, sed præ-
sentia futuris anteponunt. Nam aduersū
eos qui nihil remanere iudicant, sed ani-
mum nostrum quasi extinctum nullam
redditurum rationem, neq; poenas perso-
lutorum, ridiculum fortassis esset, quem-
admodum contra insanos, et ē potestate
sua exeuntes, dicere. Neq; enim si quis in
die contendat diem non esse, et de rebus
in promptu positis dubiter, oportunum
erit ratione huic persuadere, & ad opi-
nionem suam adducere. Atqui vestra
charitatis causa cum illo disputabimus
quem-

FATO. ORATIO IIII.

quemadmodum nobis dei dederit gratia. Quid dicis ô homo: nihil esse putas post hunc vitæ cursum: hoc enim dicere necesse est. Quomodo: Quasi malorum quorundam gradibus, ad deteriorē semper opinionem proijcit diabolus, quem semel à veritate auerterit: Ecce autē persuasit, temperantiam, æquitatem, reliquā q̃ virtutē negligere, imprope vivere fecit, de cetero perpetuā habere labem conscientiae, & precium facinorum improbe admissorum, in alios dimouere, quum improbitatem ipsam potius dimouerent. Sed hoc non faciunt, et opinionem sibi falsam, de fato, & sexcentorum malorum plenam affingunt. Deinde in hoc reprehensi, & fateri tandem coacti, nullius esse momenti hæc presentia: futura tollunt, omnem de resurrectione sermonem eludunt. Nunc verò quod in manibus est cōfitemur. Nihil ne est ô homo post hanc vitam: & huic niteris opinioni? Multis in rebus delirauerunt Greci: huius tamē opinionis veritati non restiterūt. Quod si illos sequaris, dabis certē aliqua post hanc esse vitam: rationes iudicia apud infe

ros, supplicia, honores, sententias, iudicata. Sin Iudæos interrogas, aut hæreticos, aut alium quemuis hominem, reueretur opinionis huius veritatē, ac quamuis in alijs dissenserint, in hoc tamen omnes conueniunt, & dicunt rationē eorū quę hic gesta sunt, ibi debere reddi. Sed nulli horū obtemperari vis: sed, cum impudentia quadam magno te ipsum errori obijcis. Atqui sobriorum hominum causa de hīs sermo instituendus est. Ei vero q̄ nihil deinceps fatetur esse, ne deū qdē esse fatendū est. Vides quemadmodū dixi, cōsequentes opiniones, prioribus deteriores esse, quod istis quoq̄ vsu venit. Si enim nihil est post hanc vitā, ne deus qdē est: sin deus est, iustus est: quod si iustus sit, pro dignitate tribuet vnicuiq̄. Sin nihil post hanc vitam sit, quomodo quod par est, recipiet vnusquisque? Attēde verò. Multi præter meritum suū, quē admodum ipsi initio confessi sunt, multa bona accipiūt in hac vita, & cū honore sunt: alij vero supplicijs afficiunt, qui cū iustitia vixerūt. Quod si nullus sit locus hīs post hanc vitam, iniuria affecti discedent

FATO. ORATIO IIII.

dent iusti, & præter meritū bonis fruuntur iniusti. Quod si sit, quomodo esse iustitia possit? Vel enim aliquē locum esse necesse est, qui pro meritis suis reddet unicuique, in hac vita enim hoc non inuenitur, vel si talis locus nō sit, quomodo pro meritis suis recipiet vnusquisque? Sin nemo secundū merita recipiet, ne deus quidem tua sententia iustus est. Sin nō deus iustus sit, ne deus quidem erit. Sed hæc loquendi contumelia, in caput illorum qui hæc in nos conferunt, reuertatur. Vide te verò quo verborum contumeliæ oratio illorū prouecta est. Deū esse res omnes clamitāt, atque adeo iustū esse. Sin iustus sit, pro dignitate sua reddet unicuique: sin pro dignitate sua reddat unicuique, necesse est aliquē post hanc vitam esse locū, in quo pro dignitate sua recipiet vnusquisque, & uel pœnas dabit, uel in honore erit, propter illa quæ ab eo gesta sūt. Sobrii igitur simus dilecti, ignorantia enim quidā dei habēt, sobrii simus, uigilemus. Peccasti, ne insistas amplius peccare. Peccasti, desine: peccasti, ne cōnectas bis peccatā. Nos uerò tripla atque etiā quadrupla cōnectimus

D iiii talium

mat. 18.

aliū opinionum onere, mentibus nris
 imposito. Peccasti. Agnosce dominum
 misericordem, humanum, bonum, medi-
 cum, condonantem, exorabilem, placabi-
 lem. An nō audiūisti quod decem milia
 quidam talenta cum deuorasset, et herilia
 bona omnia vastasset, ac dissipasset, cum
 vxor, cum liberi eius, proscrībendi fue-
 rāt, vt fleuit solum, vt pedes illius solum
 attigit, vniuersi debiti illius remissionē
 et dissolutionem inuenit. Sin dicas illum
 postea tortoribus traditum, nouerunt
 qui historiam sciunt, te alterum mihi di-
 cere humanitatis argumentum. Nam &
 tunc illum cōmiseratus absoluit, et rur-
 sus eū ipsum, alterius misertus, in carce-
 rem coniecit. Atqui hoc quidem vt huic
 opem ferret effecit: illud verò, vt illi presi-
 dium afferret, constituit: vt hunc erudi-
 ret ne crudelis aut inhumanus esset, illum
 verò, vt vi, et crudelitate alterius libera-
 ret. Videte dilecti, bene mihi inter dicen-
 dū venit in mentē hęc cogitatio, vt nō so-
 lum cupiditas alieni, bonorum direptio,
 verū etiā vacuitas misericordiæ gehēne
 nobis efficiētia sit. Hic enim nō quod
 aliena

FATO . ORATIO IIII.

aliena iniuste acceperit, sed quod sua ipsi
us crudeliter repetierit, tortoribus trade
batur. Nam debitorem fuisse illum scri
ptura commemorat. Quamuis ille debitor
fuit: tu idem debitum debebas, et eadem
aequitas in vtrisque conseruanda fuit. Pro
pterea tibi debitam pecuniam condona
uit, vt suam humanitatē demonstraret,
vt imitatorē herilis mansuetudinis te ef
ficeret. Quoniam vero vbi bona accepe
ras, melior non fueras, altera te corrigit
via, poenae, ac supplicij. Itaque et hæc qui
dē beneficentię spēs est. Tortoribus tra
didit, vt quasi medicus optimus nequici
am animi depelleret. Valenti medicinę
nō cesseras, ferro tibi opus de cœtero &
igne fuit. Nouit ille qui decem milia talē
ta condonauit, te crudelē et inhumanum
esse. Sed tardauit, vt ex rerū euētū, quod
sepe facit, respōsionē adhiberet, sciens se
iuste facere. Postquā respōdisset tibi, fa
cit quod Sodomis faciebat. Nō cōfestim
iniecit ignē, neq; ciuitates illas diripuit.
Sed quid? Clamor Sodomorū & Go- Gene. 18.
morrorū, et neq; adhuc, sed descēdēs ui
debo. Et neq; hic cōstitit, sed misit ange
los

los, vt monstrarent tibi incolarum ciuita-
 tis improbitatem, vt ne impudens quisq̃,
 vllis possit verborum contumelijs vexa-
 re deũ, quod inhospitos, quod crudeles,
 quod nepharios, quod æquitatis iura ig-
 norantes, cõmunes naturæ leges euerten-
 tes, malitia plenos, iam deleturus esset.
 Quid tam humano ac miti deo par cogi-
 tari potest? Nos enim quum aliquẽ puni-
 mus, vix dignamur sæpe causas dicere.
 Ille verò, nisi prius te docuerit, nisi prius
 tibi persuaserit, nisi tuum ipsius ceperit
 suffragium, illum iuste supplicium infer-
 re: non punit eos qui iam diu supplicio,
 atq̃ animaduersione digni erant, & ratio-
 nem sæpe reddere paratus est, & cum ac-
 cusatur abs te, in iudicium etiam venire
 non grauatur. Vides prophetas istorum
 plenos sermonũ. Vbiq̃ cõtrouersia dei
 cum hominibus, ac sæpe ipsos iniuriosos
 vt causam dijudicent, aduocat, sæpe crea-
 turam ad suffragium ferendum collocat,
 iudiciorum suorum splendorem demon-
 strans, quum neq̃ aduersarium suũ, neq̃
 res sensus expertes repudiet deus, ad diu-
 dican

FATO . ORATIO IIII.

dicandam rem vocare, quod nobis in cō
suetudine quoq; est positum, quando iu-
sta causa freti sumus. Audite valles fun- Mich. 6.
damenta tetrae, quoniam causa quaedam
domino est. Et rursum. Audi cœlum, & Esa. 1.
auribus cape terra, quia dominus loqui-
tur. Sape verò illos ipsos, vt. Popule me-
us quid feci tibi, aut qua in re iniuriam
tibi feci? Et Hieremias. Quodnā inuene- Hier. 2.
runt in me delictum patres vestri? Neq;
verò in ciuitatibus ac nationibus hoc so-
lum facit, sed etiam in certo quouis homi-
ne. Cum Dauide contendebat per Pro- 2. Reg. 7.
phetam, & Ionæ repudianti Niniuitis
prædicare, respondit deus per cucurbi-
tam. Siquidem tu parcere volebas cucur- Ionæ. 4.
bitæ, ego non parcam Niniuæ. Et mul-
torum talium, inueniemus scripturas ple-
nas. Hæc quum sciamus, adoremus il-
lum, admiremur, colamus quantum à no-
bis fieri potest: dignè enim non possu-
mus. Curam habeamus præsentis vitæ
& credamus Deum præesse, & proui-
dentiam cuncta gubernare, & post hæc
omnia, ex hac vita demigrantibus,
promissis

IO. CHR. Y. DE

promissis nos bonis frui posse, quibus nos omnes, precor gratia Christi, fruamur, cui sit gloria ad omnem eius æternitatem Amen.

Eiusdem de fato

Oratio quinta.

NVlla est omnino tam deprauata disciplina, neque tam insanabilis tabi plena, quam est hæc de diei natalis notatiõe opinio. Preterque enim quod contumeliosam disciplinam, atque impiam, et perniciosam, in animis eorum inserit, qui decipiuntur, atque adducit ut de deo talia loquantur quæ ne de demonibus quidem quis diceret, et uitam confundit nostram, et omnia tumultu, magnaque perturbatione complet, & quæcumque ad doctrinam et correctionem, à deo, et natura, per prophetas, et sanctos uiros, introducta sunt, euertit & labefactat, ac superuacanea ea demonstrat, et perinde facit, ac si quis corpore laboranti, ac medicina egenti, presentibus medicis, et medicinam apponantibus persuadeat, nullo horum uti, neque
ab

FATO. ORATIO V.

ab egritudine liberari, sed negligentia, ac
 socordia languentē totum miserabilissi-
 mam præstolari perniciem? An non hæc
 quæso dicit fatū? Nemo præcipiat quic-
 quam vtile, nemo præcipientem audiat.
 Frustra leges, & iudices, frustra repre-
 hensiones, & admonitiones, frustra sup-
 plicij timor, frustra honores & præmia,
 frustra palma bene rem gerentibus, con-
 stituitur. Neq; enim si in aliquo elabora-
 ueris, vtilitas erit, neq; si otia fueris of-
 fensio erit. Neq; ad ludum literariū puer
 proficiscatur, nec vir effectus, leges au-
 diat, neq; consilijs atq; admonitionibus
 vtilibus obtemperet. Quid enim poterit
 afferre labor? Quasi disiecta navis, nau-
 tis, & gubernatoribus destituta, tempesta-
 tis magnitudine, clauum mentis suæ re-
 laxans ita feratur. Cupis ne, quæso, obte-
 peremus, & nihil efficiamus quæ ad vitæ
 nostræ custodiam pertinent? Prætermi-
 tatur autem ad tempus, quod ad mētem
 nostram pertinet, de præsentis vitæ sta-
 tu disputemus. Obtemperabimus ne fa-
 to hæc dicenti, & neq; seruos delinquen-
 tes puniemus, neq; lasciuia corruptos, re-
 uoca-

uocabimus, neque iniuriosos in iudicium
 ducemus, neque legibus obediemus. Vel-
 lem quidem certe ad breue tempus hæc
 fieri, ut re vera perniciosam istam, & no-
 centem malorum magistram, perspicere
 poteritis. Si enim necesse sit omnino quæ
 fatalia sunt, tum laborantibus, tum dormi-
 entibus nobis fieri, nullus agricola boues
 iungat, neque aratrum trahat, nullus sulcū
 imprimat, nullus sementem faciat, nemo
 anni tempus accommodatum obseruet, ne-
 mo gelu toleret, aut perpetuam pluuiam,
 aut miserias, aut grūnas, aut ad constitu-
 tum anni tempus falcem attingat, aut se-
 getem demetat, aut spicas tribulet, non pla-
 tet, non stirpes accuret, omnem agricul-
 turæ industriam abijciat, domi sedeat, &
 omne tempus dormiat, omnino fatale
 illi hoc est & fixum, suapte sponte domū
 bona venient. Sin in contrarium, fustum
 traduxerit Clotho, quamuis sexcenties
 laboretur, nullus tamen finis laborū illi,
 nullus sudorum erit. Cuius igitur rei gra-
 tia, non hæc præcipitis facienda, si pror-
 sum fato cōfiditis? Cuius rei causa non præ-
 cipitis, ut re vera cognoscatis quæ bona
 ex fato

FATO. ORATIO V.

ex fato oriantur? Vis mihi quid re vera
 fato stabilitum sit ostendere? Aufer agri-
 culturam, tolle nauigandi artem, abiice
 omnes artes quæ ad vitæ cultum perti-
 nent, nullus neq; architectus, neq; æra-
 rius, neq; textor, neq; alius quispiam, eo-
 rum quæ ad vitæ vsum conferunt, artem
 attingat, & tunc clare videbis, qualis fati
 effectus, & quale illud sit, exquisitè co-
 gnosces, tum etiam illius immutabilitatē
 perspicies. Sed quid artes dico quæ vitam
 nostram continent? Stent artes, nullaq;
 labefactetur, sed omnes suo loco mane-
 ant, & singuli quicq; nihil suorum accu-
 rent, nullam partem familiæ administrēt,
 sed fato permittant res suas omnes gu-
 bernari. Tunc illius vtilitatem intelligēt,
 quando questionibus ac plagis acceptis,
 vectigal ab illis queritur, quod cū nō ha-
 beant, ad fati quidem defensionem con-
 fugiant. Illis tamen nemo attendit. Quā-
 diu pueri animo erimus, quousq; non ces-
 sabimus delirare, quousq; non agnosce-
 mus cōmunem dominū? Si malos ac bo-
 nos fatum facit, quare liberis præcipis,
 quare admones? Omnia temerè, ac ne-
 quicq;

quicquid sunt. Si diuites ac pauperes faciat, ne ad ludos literarios mittas ne pecuniā suppedites, nihil agas ex ijs quæ amplificare illorum opes possint, sed res eorum omnes fato permitte. Atqui hæc non in animum inducis. Vides ut in rebus minoribus illius potestati diffidas, in maioribus verò, illius authoritati nitaris. Si enim re vera fatum est, permitte ut puer cum malis hominibus consuetudinē habeat, cum deprauatis hominibus deprauetur, hoc enim fato prorsus constitutū nexumque est, ac tibi cum primis utile est. Atqui fatum ais re vera, fatū re vera est. Quare igitur negotia tum tibi faciscis, tum alteri? Sed quid de liberis loquor, quando ne in seruis quidem hoc toleras, sed minitaris, perterrefacis, omnes rationes commoues, ut tibi bonus atque honestus seruus sit, neque diei natalis notationi confidis. Cur verò malū verberas? Non est enim illius hoc peccatum, sed pellen-
tis diei natalis. Cuius causa bonum laudas? Non enim hoc illius recte factum, sed diei natalis est. Atque adeo neque bonus erit, neque malus quisque. Qui enim per se
nihil

FATO ORATIO V.

nihil horum facit, sed aliunde necessitate
 obiecta pellitur, neq; hoc ille, neq; illud
 erit. Qua igitur de causa viros laudamus?
 Qua de causa vituperamus? Quamobrē
 alios execramur, alijs verò bene præca-
 mur? Vides ad quas peruersissimas ratio-
 nes nos prouexerit, hæc de fato sentētia.
 Nullus modestus, nullus intemperans,
 nullus cupidus, nullus iustus. Tollitur
 omnis virtus, atq; improbitas, & temerē
 ac sine causa in præsentem hanc vitam
 deducti sumus, immo verò non temerē
 sed ad malum. An non quæso absurdum
 est, propter diei natalis notationem, in
 improbitatē conijci, & hac iterum eadem
 vi improbitatis extremas poenas persol-
 uere, cum cōmiserandi ac potius lamen-
 tandi essemus, & odio ac supplicio affici-
 mur, vbi honore potius afficeremur? Cui
 enim iniuria fit, & vis inferitur, non sup-
 plicio is, sed honore prosequendus est:
 Nos verò simul & iniuria vexamur, &
 supplicio punimur. Quid hoc esse mise-
 rius potest, quam in quibus miseri nos in
 improbitatem conijcimus, propter hæc
 supplicio coerceris? Parricidam te fatum
 E fecit,

fecit, & te morte mulctat, quia obtēpera-
bas ei. Quæ hac opinio perniciosior esse
potest? Quēadmodum si quis in precipi-
tem locum aliquē impellat, ac postea eun-
dem precipitatū offendens, poenā huiusce
facti exposcat. Aut quemadmodū si quis
efferatæ alicui dominæ plectēdū aliquē,
ac omni malorū genere coercēdū tradit,
hunc tamē ipsū, propter hoc seruitiū, &
captiuitatem, deposcit iterū ad suppliciū.
An verò vel immanius vel miserius, que-
so, genere hoc quicq; potest esse? Hæc
quum ita sint, & inimici, atq; hostes, suis
ipsorū hostibus norunt veniā dare, quā-
do inuiti, & preter illorū voluntatem, a-
liquid quod molestiam afferat faciant: fa-
tum subiectis suis, ac penitus obedienti-
bus, immo verò coactis nullam dabit ve-
niam; Sed de hīs ad quæ facienda illos cō-
pulit, poenas repetet. Qualis colluuius,
qualis Labirinthus, quale salū hanc imi-
tari confusionem, queso potest? Non sa-
tis mihi est vnus iniusticiæ modus, quod
cum nihil peccauerim, in improbitatem
tamē cōiectus sim, & quod alius, qui nul-
lum habet recte factum, bonus est & ho-
noribus

FATO ORATIO V.

horibus utitur: Non satis hæc est vna iniusticia, quod simpliciter, quod temerè tū me malum fecit & illum bonū, sed & alia quoq; adiungit, neq; hominū iustam iurisdictionem imitatur, sed homines quidem ita humani benignit̃ sunt, vt voluntaria ab inuitis separent: hæc verò humanarum rerū gubernatrix, furia, & malus quasi genius omnes res humanas cōfundit. Quod si deus nō est, qui in hæc intuetur, redargui vtrinq; hæc sententiā potest. Fieri enim nequit, vt in tam cōstanti rerum ordine providentiā nulla sit. Quod si Deus non sit, quomodo tandē hæc omnino constent? Sin sit, quomodo hæc despicit? Si enim ille hæc nō fecit, vide quo impietatis, ac verborū contumeliæ procedat oratio. Sin fecerit, & quæ facta sunt negligat, non minor iterū hæc est, quàm prior fuit, reprehensio. Vides vt omni ex parte sollicitatur diabolus, vt pertrahat homines, ad aliquā contra Dominum insaniam. Vis mihi persuadere q̃ suadere fatum necesse est? Et aliquid valere hanc opinionem putas? Ne accusa adulterantem mulierem, ne ira efferuescas, ne pro-

E ij

tribu-

tribunali iudicis adulterū adducas: si mur-
rum suffossum videris, ne comprehendas
eum qui suffoderit, ne poenam exposcas.
Inuitus fecit, quemadmodū tu prędicas.
Omnino enim sua sponte, ad te fatum af-
fluit. Proijce quantum habes auri, fami-
liam, forum, mancipia negligas, tua hac
socordia, fati ignauia non ledetur. Atqui
nihil horum facis, quasi re ipsa persuasus,
hanc vniuersam de fato opinionem con-
demnari debere. Cuius igitur rei causa,
eam quam vbiq; condemnas, in admisis
facinoribus, ad excusationem adhibes?
Vides certē, non aliunde hanc opinionē
introducā, quam ignauia, cōtemptio-
ne, & animi languore ad laborem aliquē
pro virtute capiendum. Si diei natalis no-
tatio aliquid valeat, iudicium nullum est,
fides nulla est, Deus nullus, virtus nulla,
nulla nequitia est. Si diei natalis notatio
aliquid valeat, omnia temerē, omnia ne-
quicquā tum agimus, tum patimur.
Nulla laus, nulla vituperatio, nullus pu-
dor, nulla ignominia, nullæ leges, nulla
iudicia sunt. Vnde hic inquires locuple-
tatur

FATO. ORATIO V.

tatur, vnde ille in paupertate est: Si harum rerum causam ignoraremus, permanendum potius in ignorantia esset, quàm noua aliqua opinio assumenda. Melius est enim bene ignorare, quàm turpiter scire. Illud enim nullam reprehensionem habet: hoc venia omni carere debet. Atq; nunc dei gratià nobis perspicuum est, vnde hic diues, ille pauper sit: vel enim paternam hæreditatem adit: vel mercatura, aut questu vtitur: vel aliorum bona diripit, & vim adfert: vel nuptias quesituit diuites: uel agriculturam, aut artificium, aut aliquid huiusmodi coluit. Multæ namque sunt rationes, ut diues quis fiat: aliæ iustæ, aliæ iniustæ. Eadem ratio est paupertatis: uel enim aliorum calumnijs, uel accusationibus, uel direptionibus, uel sua ipsius abliguratione, uel otio, uel amentia, aut alia quauis eiusmodi ratione (multæ enim sunt ad paupertatem uie) eò peruenitur. At qua de causa inquires, illi q meretrices

alit & parasitos, & adultores, & qui alienis sese ingerit negotijs, & diffluentem hanc & dissolutam vitam traducit, quasi è fonte quodam affluant diuitiæ: Alter probitati temperantiæ & iustitiæ, & reliquis virtutibus perpetuò adherescens, vix necessarium victum habet: cum hic bonus sit, & laboriosam virtutis elegerit viam, ille verò malus & dissolutam hanc remissamq; ingressus sit nequitiae viam. Cuius igitur rei causa malus hic diues, bonus ille pauper est? Vt & hic maiorem habeat coronam, si ista perferat, & patientia vtatur: ille verò maius supplicium, maiorem poenam, nisi vitam mutauerit, nisi melior fuerit, nisi dominum suum agnouerit. Dilatio enim à deo proposita, eos qui in nequitia permanēt, magis grauat, & rerum affluētia à deo data, hīs qui nō oportunè vtuntur, magna ad damnationem accessio est. Sic & asperitas rerum & angustia, bonis viris accessio coronæ sunt, etiam si interdum prolabantur. Mediocris enim venia tum datur. Non enim simpliciter peccata iudicantur, sed alio modo diues, alio modo pauper. Hic quidem

FATO. ORATIO V.

dem cum venia, ille absq; omni venia.
 Ponatur autem fur & ambitiosus, tum di-
 ues esse tum pauper. Hic enim quamuis
 frigidum, aliquod tamē habet perfugiū,
 paupertatis necessitatem. Ille verò nullā
 probabilem aut iustam habet excusatio-
 nem. Itaq; quanto inferior est pauper in
 hac presenti vita, tanto superior est in fu-
 tura. Hic quidem recte factis, diues verò
 maleficijs. Ne igitur putes vel iniuriā
 pati pauperem, vel præstare diuitem.
 Quemadmodum verò in malis, qui pœ-
 nas hic persolunt, vel omnes penitus
 abstergunt, vel minores pœnas dant, qui
 hic magnā calamitatū multā sustinēt:
 sic & in bonis qui hic honoribus fruun-
 tur, & in nequitia tamen permanent, ma-
 gnum cōpendium ad supplicium, hono-
 rem habent. Vide igitur quemadmodū
 deus, malis, istos honores refutat. Dedit
 tibi inquit omnia domini tui. Et rursus,
 sacerdotibus tempore Eli, honorem: &
 alibi. Dedi vobis ex adolescētulis vestris
 in prophetas, & ex filijs vestris in sancti-
 ficationem. Et ea quæ in solitudine facta
 sunt, omnino repetit. Itaq; quādo diuicē
 E iiii uideris

Amos. 1.

uideris iniuriosum, cupidum, direptorē,
 propterea magis illū ingemisce, quia di-
 ues cum sit, hæc facit. Maiores enim poe-
 nas dabit. Cum uerò pauperem uideris
 multam iustitiæ curā habere, propterea
 magis illū admirator, quod cū pauperta-
 te talis sit. Si enim hæc abs te exquisitè a-
 nimo pertractata fuerint: si in futura in-
 tuearis: si nullius momenti præsentia
 putaueris: si illa speres semper, si ab
 istis abhorreas, nunquā presen-
 tibus rebus conturbabe-
 ris. Vt uerò gratia
 Christi omnia
 nos bona af-
 sequamur, precor.
 Amen.

*Eiusdem de fato.
 Oratio sexta.*

11.22.
 Cor. 15.

EDamus & bibamus, cras enim mori-
 mur: apud pphetas multi è Iudeis
 dicūt. At Iudeos hoc dicere, quorū
 deus ueter, & gloria in ignominia eorū,
 haud

FATO . ORATIO VI.

haud mirabile est. Esse verò quosdā, qui post acceptā gratiā, post præsentiū rerū despicientiam, post hanc perfectionem, atq; absolutionē, quanq; hoc verbis nō efferant, factis tamen hoc idem personēt, quanta putas reprehensione dignum est. Sunt enim, sunt planē, qui propterea putant se editos in hanc lucem esse, ut delicijs diffuentes, & corpore adipato, & ab domine distento, ita exeant ē uita, uermibus sui ipsius corporis delicatius epulū apparantes. Vtinam uerò hæc sola offensio esset, quod temerē, quod inconsultò, quòd nequicq; præsentiā cōsumerēt. Atqui hoc reprehensione & accusatione vacare non potest. Quando enim quę ad corporis alimentum, & ad earum rerum quibus egemus presidia pecuniæ nobis à deo dantur, per luxuriam & lasciuiam & extremā socordiā effundimus, nō integer esse potest hic effusissimus sūptus, sed reddituri planē rationē sumus. Parabola Mat. 25. verò quę de quinq; talētis, duobus, & vno, habita est, ad pecunias & alias res ac cōmodari potest. Quod igit̃ initio dixi, si quā maximē temere, ac nulla de causa

E v nascere

nasceremur, ne sic quidem integre nobis
 tales actiones essent. Nunc verò etiam
 alia quædam iuste consequentur. Qui e-
 nim in delicijs perpetuò versatur, & ebr-
 etati indulget, & parasitos alit, atq; adu-
 latores, & cibo potioneq; completur, no-
 lens volens persæpe necessario peccat,
 tum oportunitate quadam loci presen-
 tis, tum etiam post eius inde discessum.
 Quemadmodum enim nauis cum maio-
 rem mercium copiam habet, quam pro
 iusta magnitudine, gravitate ponderis
 oppressa, demergitur: ita anima, corpo-
 risq; nostri natura, copiosiore capiens
 cibum, deprimitur, & onus ingestorum
 ciborum non ferens, in perniciem dimer-
 gitur pelagus, & nautas, gubernatorem,
 proretam, & vectores, & vniuersum o-
 nus cum omnibus perdit. Quemadmo-
 dū igitur in ita affectis nauibus, non trā-
 quillitas maris, non scientia gubernato-
 ris, non nautarum multitudo, non appa-
 ratus commoditas, non anni tempestiui-
 tas, non aliud quippiam, ita periclitantem
 iuuat nauem: ita in hīs qui delicate ac
 molliter viuunt, nō rationū vis, non do-
 ctrina

FATO . ORATIO VI.

strina & institutio, non admonitio & cō
siliū, non aliud quippiam, non timor fu
tutorum, non pudor, non accusatio pre
sentium, conseruare poterit ita fluctuan
tem animā, sed immoderatio omnia exur
perat, & volentem, nolentem, de cætero
eum qui hac egritudine laborat, & madi
dum deprimit, & naufragum eo proijcit,
vnde sese referre difficile est. Neq; ad res
futuras, & rationes ibi reddendas, sed ne
ad presentem quoq; vitam, iste vtilis, aut
ad quicq; idoneus est, sed omnino deri
dendus, tum ciuilibus, tum priuatis in re
bus. Et si aliquid quod vrget conficien
dum sit, nullam prouisionem, nullam ad
ministrationem rerū habere inuenietur,
sed facile ab inimicis capitur, amicis autē
& propinquis omnibus inutilis. Neq; so
lum in periculis, & rerum asperitatibus
facile euertitur, neq; in rebus pacatis &
tranquillis tantum intollerabilis, sed etiā
in rebus afflictis, & perturbatis, propter
animi immodestiam, vnicuiq; obiectę rei
succumbet. Hic enim, in hīs rerum per
turbationibus dico, ignauia, exanimatio,
& formido ingens, ac temeritas magna

occu

eupabit. Ille verò audacia, socordia, luxuria, immodestia, superbia, & arrogātia, superioribus intractabilē facit. Solū enim corpora eorū qui sic afficiūtur deformata, languida, & fluentia, & odoris gravitate intolerabili vndiq; cōpleta sunt. Sed anima multo magis corpore deformata est, multo maiores, q̃ corpus, ægritudines ex hac mollitie suscipit. Quēadmodū enim corpus nō modò secundū naturam excremēta emittit, sed omni ex parte vberrimē multa profundit. Nā & oculi & nares, & ora eorū qui hac abūdantia grauantur, halitu teterrimo et corruptione cōplentur, & ipsa carnis natura flaccidior, quā pro naturali temperatione, quasi coeno & inquinatissima illuue expleta, putida & iners existit, atq; ad omne bonum factum inexercita. Nam & terra ipsa tali copia cum superatur, calorem suum ac naturalem deperdit, simul robur etiā amittit, & neq; ad culturam, neq; ad fertilitatem suam idonea est. Ibi grauib; & insanabilibus morbis corripuntur, qui in delitijs perpetuis vivebant, tremore, dissolutione membrorū, tabe, grauedi-

FATO, ORATIO VI.

uedine, pedum manuumque cruciatibus,
 & alijs compluribus, quibus medici asse-
 runt illos obnoxios esse. Itaque si neque ge-
 hēna, neque animaduersio, neque extrema
 damnatio à Deo essent, neque ab homi-
 nibus reprehensio, neque sumptus impor-
 tunus, neque alia sexcenta quę à delitijs o-
 riuntur, sed hæc sola adessent, an non sa-
 tis esset ad omnes auertēdos? Mortiferis
 enim venenis nihilo melius hæc mēsa cō-
 stitute sunt. Immo verò si verū dicendū
 sit, multo peius, multo deterius. Venenū
 enim sumentē cōfestim ē mediō tollit, &
 ad vitę exitū sine vllō cruciatu deducit,
 vt neque hoc ipso quidem crucietur mori-
 ens. Delitię verò, vitam multis morti-
 bus miserabiliorem hīs afferunt, qui il-
 las plurimi faciunt, non modo miserabi-
 lem, sed turpem etiam, & aspernabilem.
 Reliquę enim ægritudines, permultos
 habent qui vna moereant. Quę verò ex
 delitijs & ebrietate oriuntur, ne eos qui-
 dē qui intuetur permittūt, vt velint moe-
 rere propter ea quę ab illis gerūtur. Sed
 magnitudo mali ad misericordiam infle-
 ctit; materia ægritudinis sciētē exasperat.
 Itaque

Itaque media quadam egritudine tenemur,
 neque commiseramur illos, causa enim ma-
 lorum hoc non permittit, neque irascimur,
 magnitudo enim malorum hoc non sinit,
 sed inter reprehensionem & veniam sta-
 tur. Neque enim a natura perturbantur,
 quemadmodum illi, neque ab hominibus
 insidijs appetuntur, sed ipsi authores ha-
 rum egritudinum sibi sunt, & voluntarie
 seipsos in malorum voraginem precipi-
 tant. Quemadmodum igitur eos qui laqueo
 gulam sibi frangunt, & qui per precipitem
 locum seipsos deiciunt, & qui districto gla-
 dio seipsos confodiunt, non admodum com-
 miseramur: ita neque istos. Quamquam si ve-
 nia danda sit, etsi minimam omnino ve-
 niam merentur, facilius tamen illi, quam
 hijs, eam assequerentur. Illi enim vel calu-
 nijs vel pecunijs mulctati, aut imminens
 malum plagasue metuentes, aut aliud quip-
 piam terribile expectantes, ut maioribus
 se malis eripiant, quasi in tranquillum a-
 liquem portum, ab imminentibus tempe-
 statibus, summa cum festinatione contem-
 dunt. Hijs cum nihil tale pro seipsis affer-
 re possint, vitae sexcentis violentis mor-
 tibus

FATO. ORATIO VI.

tibus asperiori, seipsum tradiderit. Oportune igitur hoc loco commemorari potest illud sapientis. Quis commiseratur eum qui Eccl. 12. incantatur, si a serpente mordeatur, aut vllum alium qui ad bestias se accommodat. Bestia enim quaedam difficilis, & intractabilis delitiae sunt, neque Scorpius aut Vipera in visceribus nostris inherescens, ita perpetuo nos vexat, ut haec deliciarum cupiditas, omnia evertit atque consumit. Bestiae enim illae corpori tantum insidiantur, haec sicubi se collocauerit, corpus una cum anima etiam vastat. Quare, vobis iam prudentibus loquor, fugiamus ab illa. Quod si aliquas utilitates continet haec opinio, ne istam orationem perferamus, ne persuadeamur. Sin vera sunt quae dicuntur, & omnium perniciies in hac re ponitur, & extrema illusio sequitur, parcite iam vobis ipsis, parcite corporis robori, parcite animae, parcite sanitati. Non id precipio, nisi tu id volueris, ut ad vitam aridam nos ipsos adducamus. Tantum quod superfluum est detrahamus, quod supra vitae usum est, precipiamus. Quali enim hoc venia dignum est, quando

do alij quorū interest, ne rebus quidem
 necessarijs potiantur, nos plusq̃ opus est
 omnibus affluentijs incedere. Nostri vi-
 ctus nobis terminus sit, quod non ledat,
 quod famē sine offensione depellat, ac nil
 ulterius requiramus. Quod si quid admi-
 rabile liceat dicere, & verum, sed præter
 vulgi opinionem: si voluptatem queri-
mus, in eo quod satis, potius quā in de-
litijs inueniemus. Audi quomodo in eo
 maior, quā in hīs, & vberior voluptas
 est. Hæc enim moderari seipsam de cete-
 ro non potest, neq̃ naturam sanguinum
 idoneam sibi inuenit. Illa verò cōtra sibi
 moderari potest. Quis hoc ait? Qui max-
 imè ex omnibus ea fruebatur. Animæ
 Pro. 27. inquit vacuę, quæ amara sunt, dulcia vi-
 dentur: anima satiata, etiam cum fauo lu-
 dit. Vides vt illa tum in paucis, tum in
 omnibus, facile sibi ipsi moderari potest:
 hæc nullo modo possit. Si enim ne fauū
 quidem expetimus, quid potest esse vo-
 lupte de cetero, si id quod suauissimū est,
 afferre voluptatem non potest, quid po-
 test nos in voluptate constituere? Quare
 si voluptatem querimus, hīc magis illam
 inue

FATO ORATIO VI.

inueniemus. Extreme igitur amentia e-
 rit, voluptatem, quæ sanitate & omnibus
 bonis continetur, & Deo amabilem men-
 sam, fugere: alteram verò apparare, quæ
 infinitis referta calamitatibus, iniucunda,
 molesta, morborumq; efficiens est, &
 quod omnium est grauissimum, deum
 contra nos prouocat. Si enim vidua deli- 1. Timo. 5.
 cator, etiam cum viuit, mortua est, quid
 de viuis dicemus? Si in veteri testamento
 multa cum cura hoc vetitum est, & ma-
 gnâ contra delicias affluentes vehemen-
 tia vsus est propheta (quanq; genus ip-
 sum deliciarum non admodum sumptu-
 osum, neq; opiparū posuit: dicit enim,
 qui vescuntur hœdis cum ouibus, & vi-
 tulis lactentibus: qui bibunt vinum defe-
 ratum, & precipuis vnguentis perfundū-
 tur: qui in lectis eburneis dormiunt, &
 in stratis suis lasciuunt) Si hæc reprehē-
 sione tum digna erant, quando omnia
 carnalia, quando cœlestium rerum ser-
 mo nullus, quando Iudaica omnia, intro-
 ductio quædam erant: quid dicemus de
 hac præsentī rerū mollietē? Si enim hœ-
 dorum, & vitulorum lactentium esus,

F proflu-

profluentis, & immoderate vitæ repre-
 hensione habet: quid dicemus de hijs, qui
 omnes recessus maris, extremas terrarū
 oras indagant, & avium ac piscium om-
 nis generis venatores vndiq; cōquirūt.
 Si qui vinū defecatū bibunt, in reprehen-
 sione sunt: quid dicemus de hijs, qui pere-
 grinationes maritimas pro vino susci-
 piunt, & omnia commouent, vt nullum
 genus vitis eos lateat, quasi si rationem
 reddituri essent, & extremæ impietatis
 condemnarentur, si non omnis generis
 vino complerētur. Si burneo lecto uti,
 reprehensione non vacat: qui multo sese
 argento circūvestiunt, immo verò ex ar-
 gento omnia fabricant, nō lectos solum,
 sed scabella etiam, sed lebetes, sed vasa &
 matulas, qualem veniē locum habebunt:
 quid vel minimum ad defensionem suā
 afferre possunt. Ego verò etiam hoc ad-
 iungo, quod ex alienis calamitatibus con-
 gregarunt. Atqui propheta hoc non po-
 suit, sed delitias solum reprehendit. Quā-
 do igitur culpa adest delitijs ipsis intole-
 rabilior, quis ab extremo supplicio eo-
 qui talia patrant eripiet? Quis Nochus?
 quis

FATO: ORATIO VI.

quis Iobus? quis Daniel intercedere possit? Nullus omnino certe. Sed in eos dici potest: Exuretur animus, quasi fumus. An non, queso, iure quis ira, atque excarescentia effervescat, ac compleatur, quando alius ne hijs quidem quæ ad victum necessaria sunt fruitur, tu verò temerè, ac nequicquid, ad nullum usum, immo ne ad ostentationem quidem, tantum argenti fabricaueris? Neque verò ad hoc ipsum tibi conducibile esse potest, immo verò in contrariam partem potius traducitur. Tu enim ut spectabilis atque illustris fias, hæc facis, sed contrarium illius tamē vsuvenit. Non enim spectabilis, atque illustris propterea es, sed propter crudelitatem ac plurimarum rerum cupiditatem, & extrema flagitia, omnes te reprehendunt. Quanta enim invidia, quanta indignatio, quantum odium, quanta conversionis tuę cupiditas apud omnes est? Verborum contumelias in Deum prætermitto, quas divitiæ istæ pariunt. Atqui hoc longè gravissimum est: quod verò hoc antecedit, gravius etiam eo est, & ut ita dicam, quo magis progredieris, singula singulis deteri-

F ii ora

ora inuenies. Sed non temperantē & mo-
 destam, quam non propheta illudit, non
 homo reprehendit, non deus accusat, nō
 ignis punit, non quis auersatur, nō odit,
 non inuidet, sed approbat deus, partici-
 pant angeli, homines laudant, cœlum ca-
 pit. Hæ mensæ angelos recipiunt, his &
 non illis, Christus adest. Tales prophe-
 tarum mensæ: tales apostolorum: tales iu-
 storum fuerant. Regum verò mensæ &
 aliorum, qui in terris nephariē locuple-
 tātur, quæ saltatores habēt, & alios qui
 ad labem, & perniciem aliorum viuunt,
 hæ latronum, & prestigiatorum, & eo-
 rum qui sepulchra suffodiūt, mensæ sunt.
 Quando igitur talem apponis mensam,
 angelus resilit: exasperatur deus: gaudet
 demonum princeps: auersantur, oderūt,
 contabescunt non inimici solū, verū
 etiam spectati atq; honesti homines, &
 inuidiæ epulis potius complerentur, q̃
 hñsce præsentibus fruerentur. Quando
 igitur illā quis apponit mensam sobriā,
 ac modestā, nullaq; efferuescentia cōten-
 tā, suauis ea & oblectabilis omnibus, &
 Deo, angelis, & hominibus. Adest præ-
 terea

tereâ Dei vnigena filius. Quẽadmodũ enim
 fastum fugit, ac elationem, perturba-
 tionemq; omnem: sic humili amicus est,
 & cum illo perpetuò versatur, omni ex
 parte illum circumuallat, atq; vndiq; mu-
 nit: Christo verò præsente, nil vltèrius
 querendum est. Hoc quum sciamus, di-
 lecti, illa fugiamus, hæc persequamur, vt
 cum præsentibus, tum futuris bonis fru-
 amur, gratia & humanitate Domini
 nostri Iesu Christi: cui cum patre,
 ac sancto spiritu, gloria, ho-
 nor, sit nunc & in omnẽ
 æui æternitatem.

Amen,

FINIS.

LONDINI IN

officina Reyneri

Vuolfij : Anno Dom.

M. D. XLV.

menſe Ianuario.

16 MA 61 .

ΔΕΪΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

63. ἡ πρὸς τοὺς νέους. ὅπως αὐτὸς ἔλ-

D. B.

cio ad

ti

Er

Ex

Cum